

6. VII 72.

UINUV KAUNITAR

(23x)

TÖÖPUNALIPU ORDENIGA
EESTI NSV RIIKLIK AKADEEMILINE
OOPERI- JA BALLETTITEATER
„ESTONIA“

UINUV KAUNITAR

Ballett 3 vaatuses proloogiga

Pjotr Tšaikovski muusika

M. Petipa ja I. Vsevoložski libreto Ch. Perrault'
müinasjuttude ainetel.

Marius Petipa koreograafia Mai Murdmaa töötluses.

Esietendus toimus 31. dets. 1969

- Lavastajad — MAI MURDMAA
Vene NFSV teen. kunstnik
NIINA ULANOVA
- Dirigent — Eesti NSV rahvakunstnik
KIRILL RAUDSEPP
- Kunstnik — Eesti NSV teen. kunstitegelane
ELDOR RENTER
- Dekoratsioonid maalinud — UNO KÄRBIS
- Ballettmeistrid-repetiitorid — Eesti NSV teen. kunstnik
HELMU PUUR
NIINA KURVITS
- Kontsertmeistrid — MEERI FINK
REET KIVARI
ELNA KODRES
- Etenduse juht — PEETER ROOS

OSADES:

- Kuningas — JAAN PUUSEPP
- Kuninganna — ZEMFIRA STANKEVITS
- Printsess Aurora — Eesti NSV rahvakunstnik
TIIU RANDVIIR
Eesti NSV teen. kunstnik
TAMARA SOONE
OLGA TŠITŠEROVA ✓
- Prints Désiré — ALEKSANDER BASIHHIN
JANIS GARANCIS
JÜRI LASS ✓
VJATŠESLAV MAIMUSSOV
- Printsi sõbrad — ANTON BOME ✓
MÄRT KALBUS
PEETER KARELL ✓
- Sirelihaldjas — ALLA GOLOVKO
OLGA TŠITŠEROVA
LJUDMILA ŠILOVA
J. Maisk ✓

- Carabosse — TAMARA BUROVA
ALEKSANDER BULDAKOV ✓
- Örnusehaldjas — INGE ARRO
TATJANA GOIDOVA
AIMI RUMESSEN M. Kevak ✓
- Heldusehaldjas — TAMARA BUROVA
SAIMA KRANIG
LJUDMILA ŠTŠERBAKOVA ✓
- Vallatu haldjas — SVETLANA BALOJAN
BERTA KRUMM
HELGA OJALO ✓
LJUDMILA ŠTŠERBAKOVA
- Muretusehaldjas — LJUDMILA DIKAJA ✓
BERTA KRUMM
HELGA OJALO
- Julgusehaldjas — TAMARA BUROVA
ALLA GOLOVKO
LARISSA KAUR ✓
NATALIA LUKAŠEVITS
- Briljandihaldjas — NATALIA LUKAŠEVITS ✓
HELGA OJALO
LJUDMILA ŠTŠERBAKOVA
- Aurora kosilased — ALEKSANDER BASIHHIN ✓
JEVGENI BASIHHIN
ANTON BOME
ALEKSANDER BULDAKOV
JANIS GANGNUS ✓
JANIS GARANCIS
PEETER KARELL ✓
SERGEI VOROBJOV ✓
- Catalabutte — JURISZIGURS

Kalliskivid

J. Arro v

E. Erkina v

Printsess Florina

Sinilind

Kassike

H. Ojalo v

Saabastega kass

Punamütsike

Hunt

Tuhkatriinu

Prints Fortune

— TAMARA BUROVA ✓
TATJANA GOIDOVA
ALLA GOLOVKO
LARISSA KAUR
MILVI KÖNNUSAAR
AIMI RUMESSEN

— Eesti NSV teen. kunstnik
AIME LEIS ✓
Eesti NSV teen. kunstnik
TAMARA SOONE
NATALIA LUKAŠEVITS
LJUDMILA ŠTŠERBAKOVA

— ALEKSANDER BASIHHIN
ANTON BOME
JANIS GARANCIS ✓
VJATŠESLAV MAIMUSSOV

— TATJANA GOIDOVA
BERTA KRUMM
AIGI RÜÜTEL

— ANTON BOME
JANIS GANGNUS
PEETER KARELL ✓

— LJUDMILA DIKAJA
PIA TIITUS ✓

— ÜLO TRUUSA

— INGE ARRO
HELGA OJALO

— JANIS GANGNUS
MÄRT KALBUS

* * *

BALLETI SISU

PROLOOG

Kuningakojas pühitsetakse printsess Aurora sünni. Harfi ja viiulite õrnade helide saa'el ilmub Sirelihaldjas oma kaaskondlaste, heade haldjatega. Kõik nad toovad vastsündinule parimaid andeid.

Hirmunud teenrid teatavad kurja haldja Carabosse'i saabumisest. Carabosse on raevunud, et teda ei kutsutud pidustustele. Kätfemaksuhimustab Carabosse printsess Aurorale surma kudumisvarda torkest.

Sirelihaldjas lubab printsessi alati kaitsta ja kihutab Carabosse'i peolt minema.

1. vaatus.

Printsess Aurora saab kuueteistaastaseks. Lossis on külalised. Saabuvad ka välismaa printsid, et paluda Aurora kätf. Aurora on võrdselft lahke kõikide printsidega, kuid ei eelista ühtegi neist.

Tantsiva printsessi juurde tuleb naine kudumisvarrastega. Aurora on haaratud tundmatust esemest, ta ei märkagi suurt erutust, mis on haaranud kõiki kohalviibijaid. Varda torkest Aurora kukub, elujõud hakkab temast lahkuma.

Kõiki haarab kurbus. Naise õlgadelt langeb rüü — see on võidutsev Carabosse.

Ilmub Sirelihaldjas. Ta ei ole küll võimeline Carabosse'i kurjuse jõudu hävitama, kuid võib seda nõrgendada. «Aurora pole surnud, see on uni», räägib haldjas ning ta võlukepikese viipel uinub kogu kuningaloss.

2. vaatus.

On möödunud sada aastat. Metsas on jahil prints Désiré. Sirelihaldjas kutsub printsi ees välja nägemuse Aurorast. Võlutud prints ruttab ta juurde, kuid haldjate keskel nägemus kaob. Prints tahab Aurorat uuesti näha, Sirelihaldjas juhatab talle tee lossi.

3. vaatus.

Sirelihaldjas juhatab Désiré uinuvasse kuningalossi. Printsi suudlus äratab Aurora. Auroraga koos ärkab kogu loss. Võlutud Aurora ilust, palub Désiré kuningalt ja kuningannalt nende tütre kätf.

Algavad pidulikud pulmad. Külaliste hulgas on ka muinasjutukangelased: Saabastega Kass ja Kassike, printsess Florina ja Sinilind. Punamütsike ja Hunt, Tuhkatriinu ja prints Fortune.

Külalised tervitavad Aurorat ja Désiréd, haldjatega ilmub ka Sirelihaldjas — headuse kehastus, kes koos helgete jõududega võitis kurjuse ja pimeduse.

TŠAIKOVSKI, VSEVOLOŽSKI, PETIPA

1888. aastal alustas Tšaikovski — tol ajal viie sümfoonia, viiulikontserdi, «Jevgeni Onegini», «Orleansi neitsi», «Mazepa», «Itaalia capriccio» jt. teoste tunnustatud autor — uue balleti «Uinuv kaunitar» komponeerimist. 11 aastat eraldasid «Uinuva kaunitari» loomise algust «Luikede järve» läbikukkumisest Moskva Suures Teatris — 11 lühikest, aga kunstiajaloo seisukohalt mitmeti murrangulist aastat.

1877. aastal oli Tšaikovski üksi, ballettmeister J. Reisinger ei mõistnud ega toetanud geniaalset heliloojat. 1888. aastal alustas Tšaikovski tööd imperaatorlike teatrite direktori I. Vsevoložski («Uinuva kaunitari» libreto autori) isiklikul toetusel.

« . . . Ma mõtlen kirjutada libreto Perrault' «La Belle au bois dormant» järele. Tahaksin mise en scène teha Louis XIV stiilis. Siin võite vallandada muusikalise fantaasia — ja komponeerida meloodiad Lully, Bachi, Rameau vaimus . . . » — on säilinud Vsevoložski kiri Tšaikovskile.

I. Vsevoložski kaasautorlus seadis heliloojale omamoodi «kuldsed ahelad».

Kaasaegsete sõnade järele pidas imperaatorlike teatrite direktor end «Louis XIV ajastu markiiks». Just Vsevoložski kaastegevusel loobus Tšaikovski 1888. aastal kavatsetud balleti «Undine» projektist — s. o. teemast, mis heliloojat ennast kauemat aega erutanud oli. Juba 1869. a. kirjutas helilooja Žukovski poeemi ainetel ooperi — võib arvata, et romantilise draama intiimsus, fantastika ja lüürika süntees ning süžee psühholoogiline sisukus — omadused, mis tänu Tšaikovski muusikuisiksusele oleksid balleti partituuris veelgi enam süvendamist leidnud — ei leidnud õueringkondades toetust.

I. Vsevoložski taotles Prantsuse õukonna pompöössete vaatamängude taaselustamist; selleks sobisid suurepäraselt mütoloogilised või anakreontilised süžeed ja maneerlikud lookesed Watteau' laadis (nagu paar aastat hiljem «Padaemanda» intermeediumis). Ta meelitas heliloojat oma idee stilisaatorlike võimalustega; ning helilooja, võtnud idee — selle juures köitis teda muinasjutulise tegevuse üldnimlik poeesia — läks ikkagi oma teed.

Ning veel enam. Tšaikovski sai endale kaasvõitleja tol ajal 66-aastase ballettmeisteri Marius Petipa isikus.

Võime küsida, milles seisab Tšaikovski balletimuusika novaatorlik tähtsus? — Kindlasti mitte ainult muusika lähenemises sümfoonilisele muusikale, vaid ballettide kujundliku sisu ning muusikalise dramaturgia ebatavalises rikastumises. Sümfonism kui muusikalise vormi kvaliteet on selle rikastamise tagajärg, lähtepunkt ballettmeisteri loominguks.

Petipa oli Tšaikovski eluajal esimene ballettmeister, kes jagas helilooja novaatorlikke vaateid; mitte asjatult ei tunnistanud Petipa, et koostöö heliloojaga tõi talle kolmanda nooruse.

Tundub, et terve elu valmistas Petipad selleks kohtumiseks ette. Sest kui seni hinnati Petipad kõigepealt virtuoosse divertismendi suurmeistrina, ballettide-feeeriade ületamatu komponistina, siis Petipa ideaaliks oli tantsulavastuse sümfooniliseks muutmise. Just sellised taotlused sünnitasid «Varjude vaatuse» «Bajadeeris», «Elustunud aia» «Korsaaris», Suveöö unenäo» Mendelsohni muusikale — teosed, mis omakorda rajasid teed Lev Ivanovi «Luikede järve» II vaatusele ning Mihhail Fokini «Chopinianale».

«Uinuv kaunitar» esietendus 3. jaanuaril 1890. aastal Peterburi Maria teatris. Praegu on kummaline lugeda tolleaegseid arvustusi:

« . . . Muinasjuttu ei saa tõsiselt võtta. Kui me vaatame «Uinuvat kaunitari», siis, kogu süžee lapsikuse juures, suhtume me sellesse teatud huvi ning heatahtlikkusega, sest too süžee iseenesest ei esita publikule mingisuguseid nõudeid, me teame koos autoriga, et kõik on tühipaljas «mängult» . . . »

« . . . «Uinuv kaunitar» — see on butafoorsete esemete muuseum . . . ».

Nendes arvustustes on vääri viimane kui üks sõna. «Uinuva kaunitari» publik osutus kriitikast kaugelenägelikumaks. «Uinuva kaunitari» teene ongi nimelt selles, et ta õpetas muinasjuttu tõsiselt võtma, et ta «esitas publikule nõudeid», et ta ei rääkinud mingisugusest «tühipaljast», vaid elutõesti. Muinasjuttu kujunditesse panid autorid oma usu inimestesse, oma veendumuse, et inimene on suuteline võitlema elu mustade jõudude vastu — teema, mis kokkuvõttes moodustab Tšaikovski loomingu leitmotiivi.

«Uinuva kaunitari» esietendus toimus balletikunsti langusajastul, kus terves Lääne-Euroopas võimutses hiilgav kostümeeritud kontsert või eklektiline balleti-revü, mis omamoodi reageeris sensatsioonilistele päevateemadele. Tol ajal unustati romantilise balleti (Delibes, Adam) võidud; piisab Edgar Degas' teoste vaatamisest, et veenduda, milline kummaline segu sensuaalsusest ning diletantismist valitses teise balletipealinna — Pariisi lavadel. Vene balletikunsti parimad teosed — nende hulgas ka «Uinuv kaunitar» — ning nõuded, mis need koolile esitasid, säilitasid maailmale akadeemilise tantsu; kuni selle ajani, millal Fokini ja Balanchine'ga, Lifari ja Mjassiniga algas uus renessans.

Ning tänapäevani on «Uinuv kaunitar» üks maailma sagedamini esitatavaid ballette.

LEHTI METSAALT

Lavastusala juhataja	— ÜLO MATESEN
Dekoratsiooniala juhataja	— FELIX THALING
Kostüümiala juhataja	— LEIDA SÄREV
Rekvisiidiala juhataja	— META KALT
Jumestus ja parukad	— SERAFIMA GROMOVA
Valgustusala juhataja	— VELLO KUUSIK
Kunstnik-butafor	— VÄINO VAHTRIK
Lavameister	— HEINRICH TOOTS

Hind 20 kop.

Trk. «Signaal», Tallinn 2654 3000 12-71